

16. september 2011

„In vino veritas“ alebo mýty a fakty o zdaňovaní vína

Pripravil: Ján Sporina, Lucia Šrámková

Súčasťou konsolidačných opatrení navrhnutých v rámci Návrhu východísk rozpočtu verejnej správy na roky 2012 až 2014 je aj zdanenie tichého vína. Opatrenie sa navrhuje opätovne aj napriek tomu, že doterajšie pokusy o znovuzavedenie pozitívnej sadzby dane neboli kvôli lobistickým tlakom úspešné. Dôvodom je skutočnosť, že z ekonomického pohľadu prevažujú argumenty v prospech zdanenia tichého vína, pričom medzi najdôležitejšie patria existencia negatívnych externalít spojených s konzumáciou vína. Zavedenie spotrebnej dane na tiché víno je tiež v súlade s odporúčaniami EÚ a OECD, podľa ktorých by sa krajiny v kontexte prebiehajúcej fiškálnej konsolidácie mali z dôvodu vyššej efektívnosti a menšieho negatívneho vplyvu na ekonomický rast snažiť o presun daňového zaťaženia od zdaňovania práce a kapitálu k vyššiemu zdaňovaniu spotreby.

Mantra nulovej sadzby

Slovensko je jednou z 15-tich krajín EÚ, v ktorých platí nulová sadzba spotrebnej dane na tiché víno¹, pričom pozitívna sadzba dane bola v platnosti do 1.11. 2001. Odvtedy bola téma znovuzavedenia pozitívnej sadzby dane viackrát otvorená, avšak bez úspechu. Súčasťou konsolidačných opatrení navrhnutých v rámci Návrhu východísk rozpočtu verejnej správy na roky 2012 až 2014 je opäť aj zvýšenie zdanenia vína, pričom navrhovaná sadzba dane je vo výške 33,75 EUR/hl, čo by znamenalo zdraženie vína vo výške približne **0,30 EUR na fľašu s objemom 0,75 l**. V rámci doterajších diskusií odznelo množstvo argumentov pre a proti, pričom konečné rozhodnutie rešpektovalo viac politické ako odborné argumenty. Cieľom tohto komentára je preto sumarizovať všetky relevantné informácie a preukázať, že ponechanie nulovej sadzby dane na tiché víno nie je v súčasnosti podložené ekonomickými argumentmi.

Legislatívna úprava v SR a EÚ

K zrušeniu pozitívnej sadzby dane došlo v kontexte prístupového procesu Slovenska do EÚ z obáv o konkurencieschopnosť slovenského vína na spoločnom trhu EÚ ako aj z dôvodu administratívnej náročnosti na strane správcu dane. Priemerný výnos spotrebnej dane z vína v rokoch 1995 – 2001 sa pohyboval na úrovni 13 mil. EUR².

V legislatíve Európskej únie je zdaňovanie alkoholických nápojov vrátane vína upravené Smernicami 92/83/EHS a 92/84/EHS, ktoré tvoria základný rámec zdaňovania alkoholických nápojov vo vnútri Spoločenstva a upravujú okrem iného aj minimálne sadzby spotrebnej dane pre príslušné položky colného sadzobníka. Členským štátom je ponechaná značná flexibilita pri nastavení výšky sadzby dane pokiaľ nedochádza k rozporu s minimálnou sadzbou.

Súčasný systém zdaňovania alkoholických nápojov v rámci EÚ možno považovať za diskutabilný okrem iného aj z titulu mnohých oslobodení a výnimiek, z ktorých najčastejšie rezonujúcou je práve povolená minimálna sadzba dane z vína na úrovni 0 EUR. Zavedenie sadzby dane v navrhovanej výške 33,75 EUR/hl by bolo **v súlade s odporúčaním štúdie vypracovanej pre Európsku komisiu³, ktorá navrhuje pre členské štáty zavedenie sadzby približne na úrovni sadzieb spotrebnej dane na pivo.**

¹ Krajínami EÚ, ktoré uplatňujú spotrebnú daň na tiché víno sú: Belgicko, Dánsko, Estónsko, Francúzsko, Írsko, Litva, Lotyšsko, Holandsko, Poľsko, Fínsko, Švédsko a Veľká Británia.

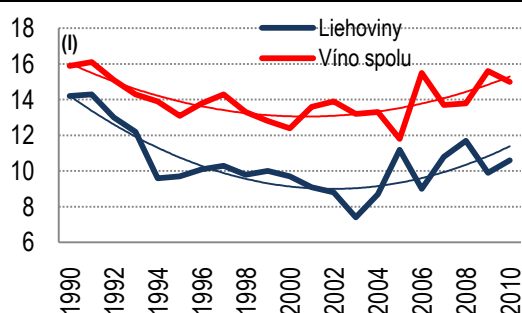
² Prepočet konverzným kurzom 30,1260 EUR/SKK.

³ London Economics. „Study analysing possible changes in the minimum rates and structures of excise duties on alcoholic beverages.“ *Final Report to EC DG Taxation and Customs Union*. May 2010, str.275.

V súčasnosti možno absenciu pozitívnej sadzby dane vo väčšine krajín EÚ vnímať v kontexte postavenia týchto krajín ako tradičných výrobcov vína, kde má vinárstvo dlhoročnú tradíciu a kde by zavedenie spotrebnej dane pravdepodobne znamenalo významnú stratu politického kapitálu vlády. Výnimkou je však Francúzsko, ktoré je možné považovať za vinársku krajinu a napriek tomu uplatňuje na tiché víno spotrebnú daň.

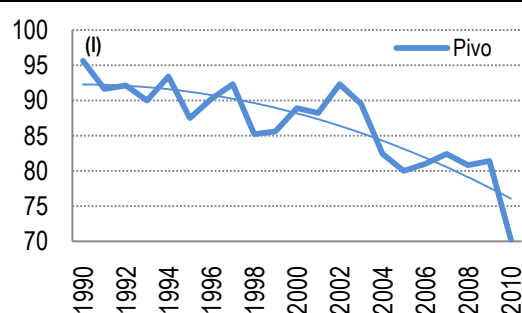
Spotreba vína a liehovín na osobu vykazuje v posledných rokoch rastúci trend, zatiaľ čo ročná spotreba piva na jedného obyvateľa dlhodobo klesá.⁴ Z bilancie zdrojov a spotreby vína⁵ tiež vyplýva, že za posledné roky domáci producenti vyvezú viac ako tretinu svojej produkcie do zahraničia. Na druhej strane, približne dve tretiny domácej spotreby pokrýva víno dovezené zo zahraničia.⁶

Graf 1: Spotreba vína a liehovín na 1 obyvateľa

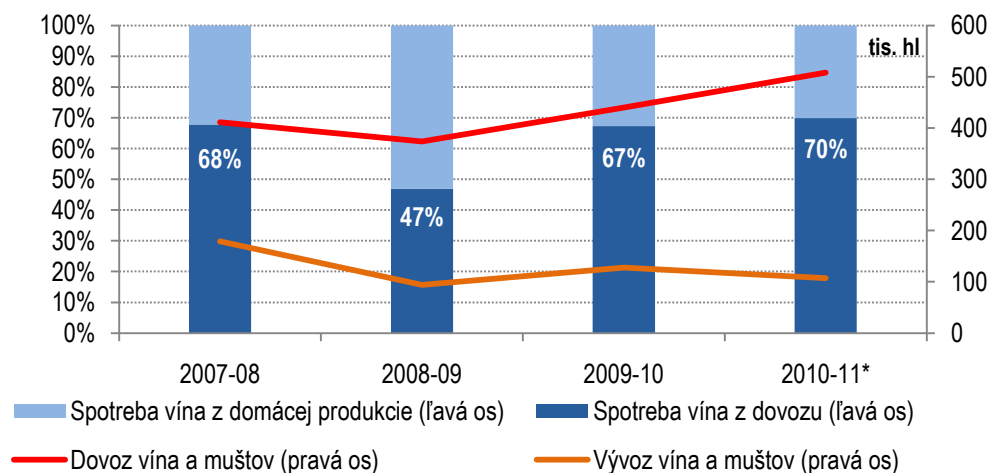
Zdroj: ŠÚ SR

Graf 2: Spotreba piva na 1 obyvateľa

Zdroj: ŠÚ SR

Graf 3: Štruktúra spotreby, dovoz a vývoz vína (tis. hl)

*predpoklad

** Vinársky rok sa udáva v trvaní od 1.8 – 31.7

Zdroj: VÚEPP

Za posledných 10 rokov sa priemerná nominálna cena konzumovaného vína takmer nezvýšila, zatiaľ čo priemerná čistá mzda rástla z 327 EUR v roku 2001 na 603 EUR v roku 2010. Víno sa tak pre

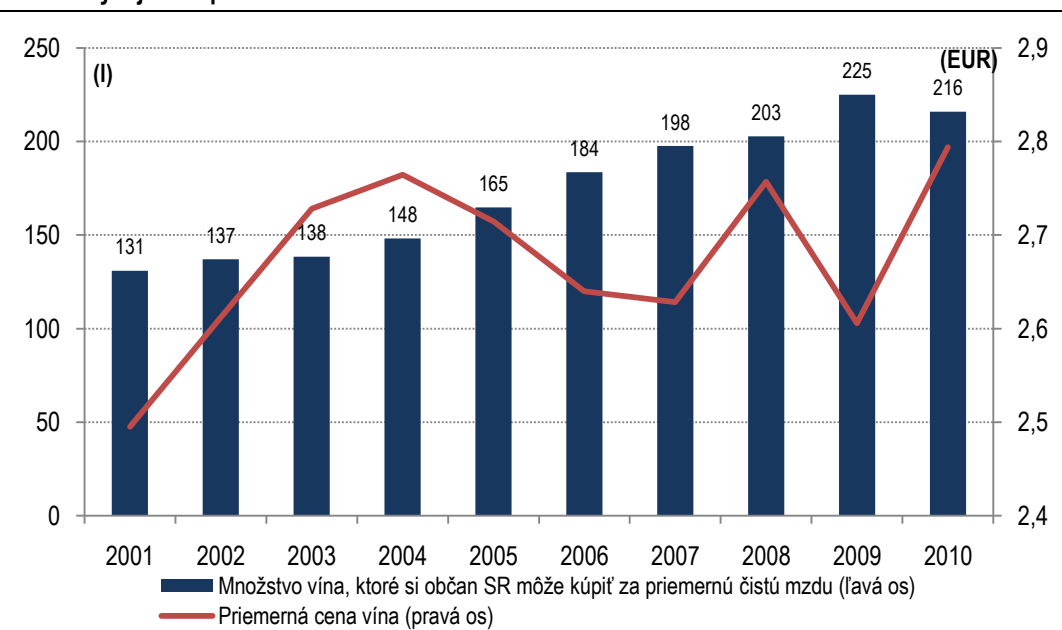
⁴ Napriek tomu, že spotreba liehovín v krízovom roku 2009 klesla, trend spotreby nápojov s vyšším podielom alkoholu – liehovín a vína, je v strednodobom horizonte rastúci (viď trendové čiary v grafe č. 1). Trend spotreby je pri prepočte na 100% obsah liehu identický. Keďže spotreba alkoholických nápojov vyjadrená v 100% liehu je ovplyvnená predovšetkým spotrebou liehovín, rovnaký trend je možné interpretovať tak, že pri spotrebe liehovín nedošlo k štrukturálnej zmene, t.j. spotrebiteľia nezačali preferovať liehoviny s nižším alebo vyšším obsahom alkoholu.

⁵ Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva (VÚEPP). *Vinič hroznorodý, hroznové víno – situačná a výhľadová správa k 31.7.2010*. MPRV SR, December 2010, s.22.

⁶ Výpočet na základe údajov CR SR zverejnených v [Situačnej a výhľadovej správe VÚEPP](#), abstrahujúc od vplyvu zásob.

spotrebiteľov stalo relatívne dostupnejším ako ostatné alkoholické nápoje. Z grafu č. 4 je zrejmé, že zatiaľ čo v roku 2001 si mohla osoba s priemerným príjmom za svoju mzdu dovoliť približne 131 l vína, v roku 2010 to bolo až 216 l.⁷

Graf 4: Vývoj dostupnosti vína 2001 - 2010

Zdroj: IFP

Nasledujúca časť komentára sumarizuje najpodstatnejšie ekonomické argumenty v prospech zdanenia tichého vína.

Ekonomickým argumentom v prospech zavedenia spotrebnej dane (nielen) na víno je adresovanie negatívnych externalít vyplývajúcich z konzumácie. Tieto externality sa prejavujú predovšetkým prostredníctvom zhoršeného zdravotného stavu, spoločenských návykov, problematickým zaradením sa do pracovného pomeru a z toho vyplývajúceho zníženia príjmov dotknutých osôb a ich rodín, ako aj verejných financií z titulu nižších daňovo-odvodových príjmov, zvýšenými nákladmi na zdravotnú starostlivosť, políciu a pod. Adresovanie týchto externalít má zmysel aj napriek tomu, že väčšina spotreby prebieha v rozumnej miere a vzniknuté externality možno pripísať relatívne menšej skupine užívateľov.

V kontexte nastavenia spotrebnej dane z alkoholických nápojov sa často za teoretický ideál (zdaňovanie na čisto ekonomickom základe, ktorého cieľom je adresovanie externality) považuje nastavenie dane v nadväznosti na jednotku čistého liehu, keďže sa vychádza z predpokladu, že konzumácia je rovnako škodlivá bez ohľadu na druh nápoja.

Výsledky výskumu však poukazujú na niektoré problematické aspekty uvedeného tvrdenia. Podľa mnohých medicínskych štúdií je **spotreba alkoholu vo forme liehoviny „škodlivejšia“ ako vo forme vína alebo piva.**⁸ Pri konzumácii piva a vína dochádza k pomalšej koncentrácii alkoholu v krvi, maximálna koncentrácia alkoholu v krvi je taktiež nižšia, a znižovanie koncentrácie následne po konzumácii je rýchlejšie pri identickom množstve skonzumovaného alkoholu.⁹

⁷ Tento prepočet vychádza z váženej priemernej ceny vína v spotrebnom koši ŠÚ SR a nezohľadňuje tak kvalitatívny aspekt konzumovaného vína, t.j. či je kvalita priemerného vína v roku 2010 rovnaká ako v roku 2001.

⁸ Pivo a víno obsahujú výživné látky stimulujúce tráviace procesy, ktoré podporujú efektívnejšie rozkladanie alkoholu. Vďaka tomu sa do krvného obehu dostane nižšie množstvo alkoholu.

⁹ Citované v Saffer, H. "Alcohol Consumption and Tax Differentials Between Beer, Wine and Spirits." *Working Paper No. 3200*. National Bureau of Economic Research, December 1989.

Nižšie uvedená tabuľka porovnáva výšku zdanenia liehu v jednotlivých druhoch alkoholických nápojov, pričom základom pre porovnanie je súčasná sadzba spotrebnej dane na 1 hl 100% alkoholu. Z porovnania vyplýva, že alkohol obsiahnutý v pive je v súčasnosti zdanený na úrovni 34%. V súlade s odporúčaniami štúdie vypracovanej pre EK by porovnateľné zaťaženie malo byť dosiahnuté aj v prípade alkoholu obsiahnutého vo víne. Aktuálny návrh sadzby na víno je však nižší, nakoľko úroveň zdanenia je 25% zdanenia liehu a len 74% (270/363) zdanenia alkoholu v pive.

Tabuľka 1: Daňové zaťaženie alkoholu vo forme piva, vína a liehoviny (v EUR)*

	Víno 12,5% (teraz)	Víno 12,5% (návrh)	Pivo 5%	Liehoviny 40%	Alkohol 100%
Daň na hl nápoja	0,00	33,75	18,15	432,00	1080,00
Daň na hl čistého liehu	0,00	270,00	363,00	1080,00	1080,00
v % dane z čistého liehu	0%	25%	34%	100%	100%

* Uvedená úroveň zdanenia je uvedená v porovnaní so súčasným stavom. V prípade zavedenia sadzieb navrhovaných IFP (pivo - 1,85 EUR/hl/plato, víno - 33,75 EUR/hl, lieh - 1121 EUR/hl) by bolo víno zdanené na úrovni 24% a pivo na úrovni 36% dane z čistého liehu. Zdroj: IFP

Behaviorálny aspekt

Druhým faktorom, ktorý by mal vplyvať na nastavenie sadzieb spotrebných daní z alkoholických nápojov je behaviorálny kontext konzumácie. Napriek tomu, že je mimoriadne problematické presne identifikovať konzumné návyky spotrebiteľov, t.j. kto koľko a čo pije, pravdepodobnosť „nárázového“ opijania sa je v prípade kvalitného, drahšieho vína nižšia ako v prípade piva alebo lacného vína či liehovín. Taktiež pravdepodobnosť rizikového správania sa je vyššia pri konzumácii liehovín a piva, ako v prípade vína.¹⁰ Táto skutočnosť by mala byť zohľadnená pri nastavení pomernej výšky sadzieb dane pri jednotlivých typoch alkoholických nápojov, čo by zodpovedalo zaužívanej konvencii zdaňovať víno relatívne menej ako liehoviny a pivo.¹¹ Ak by malo byť víno zdaňované v rovnakej miere ako je v súčasnosti pivo (v % dane z čistého liehu), sadzba dane by musela byť na úrovni 45,9 EUR/hl.

Napriek tomu, že víno je tradične konzumované v inom kontexte ako pivo a lieh, v podmienkach Slovenska je namieste predpokladať substitúciu medzi najlacnejším vínom a pivom, resp. liehovinami. Tá môže narastať najmä pri nárázovom pití z titulu relatívne nižšej ceny vína v dôsledku oslobodenia od dane. Tento aspekt však z dôvodu nedostupnosti osobitných údajov o spotrebe najlacnejších a menej kvalitných vín nie je možné analyzovať. Pri analýze celkovej spotreby vína sa tento efekt neprejavil, čo je v súlade s predpokladom, že vyššie uvedená substitúcia sa týka iba marginálnej skupiny spotrebiteľov (konzumentov najlacnejšieho vína).

Efektívnosť daňového systému a sociálne dopady

V kontexte konsolidácie verejných financií sa v súčasnej dobe kladie v krajinách EÚ a OECD dôraz na zvyšovanie efektívnosti daňového systému. Výsledky štúdií preukázali, že zdaňovanie spotreby je efektívnejšie a má menší negatívny vplyv na ekonomický rast v porovnaní so zdaňovaním práce a kapitálu. Vláda sa taktiež zaviazala v prípade, že to verejné financie umožnia, postupne znižovať odvodové zaťaženie. V tom prípade je z vyššie uvedených dôvodov **vhodnejšie zaviesť pozitívnu sadzbu dane na tiché víno ako zvýšiť/neznížiť priame dane (dane z príjmov alebo odvody). Nezdaňovanie rastúcej spotreby vína v krajine s relatívne vysokým daňovo-odvodovým zaťažením práce¹² možno považovať za príklad ekonomickej neefektívnosti daňového systému krajiny.**

Z fiškálneho hľadiska nie je možné správu dane ani pri vyššom množstve malovýrobcov považovať za argument proti zavedeniu dane, keďže v priemere z celkového počtu výrobcov približne 36 výrobcov

¹⁰ Srivastava, P. a Xuezan Zhao. "What Do the Bingers Drink? Micro-Unit Evidence on Negative Externalities and Drinker Characteristics of Alcohol Consumption by Beverage Types." *Economic Papers*, Vol. 29, No. 2, June 2010, 229 – 250.

¹¹ Výsledky štúdie uskutočnené v podmienkach jednej krajiny a spoločnosti nie je možné priamo aplikovať na podmienky Slovenska vzhľadom na existujúce odlišnosti v spotrebných návykoch vrátane neprimeraného požívania alkoholu. Aj v podmienkach SR sa však podľa ekonometrickej analýzy IFP javia byť konzumenti vína „racionalnejší“, t.j. ich spotreba závisí aj od ich disponibilného príjmu, ako spotrebiteľia orientujúci sa primárne na pivo.

¹² Viac o zdaňovaní práce sa dočítate v komentári IFP 2011/15: [Daňové zaťaženie práce na Slovensku je stále vysoké](#)

(zhruba 10% z celkového počtu výrobcov vína v SR) vyprodukuje takmer 90% celkovej produkcie. Títo výrobcovia sú už v mnohých prípadoch registrovaní pre účely platby spotrebnej dane nakoľko sú okrem tichého vína aj producentmi šumivého vína a medziproduktov.

Pripravovaná legislatívna úprava malého výrobcu vína nebude v porovnaní so súčasným stavom predstavovať podstatné zvýšenie administratívy. Bude potrebné iba jednorazové zaevidovanie malého výrobcu vína na colnom úrade, ktorý k žiadosti o zaradenie do evidencie uvedie len svoje základné identifikačné údaje, predpokladané množstvo výroby vína a stručný opis činnosti s technickou dokumentáciou, pričom mu vznikne povinnosť podávať daňové priznanie štvrťročne.¹³

Slovenské víno v porovnaní s dovozom relatívne zlacnie

V súvislosti so zavedením spotrebnej dane na víno sa spomedzi údajne negatívnych dopadov najčastejšie spomínajú „výrazné zvýšenie“ cien vína a znevýhodnenie domácich producentov voči zahraničnej konkurencii. **Zavedenie spotrebnej dane je však vo svojej podstate neutrálnym opatrením**, keďže sa vzťahuje rovnako na domácich producentov aj na dovozcov, a teda mu nemožno pripisovať či už znevýhodnenie domácich alebo zvýhodnenie zahraničných producentov.

Pojem „výrazné zvýšenie ceny“ je takisto zavádzajúci, keďže v danom kontexte sú relevantné predovšetkým relatívne ceny. **Pri zavedení špecifickej sadzby dane sa cena drahšieho, kvalitného a teda v prevažnej miere domáceho vína, zvýši relatívne menej, ako cena lacnejšieho, menej kvalitného a v konečnom dôsledku prevažne dovezeného vína.**¹⁴ Slovenských producentov by teda navrhované opatrenie ovplyvnilo v oveľa nižšej miere ako je vo všeobecnosti proklamované.

Tabuľka 2: Relatívna zmena ceny z titulu zavedenia spotrebnej dane

Cena v EUR*	Daň v EUR/0,75l	Nová cena	Zmena v EUR	Zmena v %
1,00	0,25	1,30	0,30	29,70
2,00	0,25	2,30	0,30	14,85
3,00	0,25	3,30	0,30	9,90
4,00	0,25	4,30	0,30	7,43
10,00	0,25	10,30	0,30	2,97

*vrátane DPH

Zdroj: IFP

Nákupná turistika

Nákupná turistika v dôsledku zvýšenia cien je prirodzenou reakciou spotrebiteľa. Uskutočňuje sa však takmer výlučne v pohraničných oblastiach a predovšetkým u spotrebiteľov mimoriadne citlivých na zmenu ceny. V prípade vína možno teoreticky očakávať istú mieru nákupnej turistiky predovšetkým v pohraničných oblastiach Maďarska a Českej republiky.¹⁵ Aj tá je však vzhľadom na dlhodobu stabilnú cenu vína v SR v porovnaní so zahraničím nepravdepodobná.¹⁶ V konečnom dôsledku tak možno považovať tento aspekt za zanedbateľný v porovnaní s celkovým prínosom opatrenia.

Záver

Napriek skutočnosti, že víno má spoločenský význam v kontexte každodenného života mnohých občanov ako aj spoločnosti ako takej, neexistujú dôvody, pre ktoré by malo pretrvávajúť nulové daňové zaťaženie vína. Nutnosť konsolidácie rozpočtu verejnej správy a záväzok vlády znižovať odvodové zaťaženie práce v najbližších rokoch si vyžadujú prijímanie opatrení s čo najmenším negatívnym vplyvom na obyvateľstvo a ekonomický rast Slovenska. Zavedenie spotrebnej dane na tiché víno spĺňa obe z uvedených požiadaviek.

¹³ Ak bude chcieť malý výrobca vína dodávať víno do iného členského štátu, taktiež nebude potrebná jeho registrácia ako prevádzkovateľa daňového skladu

¹⁴ Podľa ZVHV tvorí takmer 90% výroby slovenského vína vysoko kvalitné akostné a akostné vína s prívlastkom.

¹⁵ Nárast nákupnej turistiky do Poľska sa nepredpokladá z dôvodu platnosti pozitívnej sadzby dane na úrovni 37,22 EUR/hl.

¹⁶ IFP porovnal ceny vína v SR a zahraničí prostredníctvom indikátoru cenovej konkurencieschopnosti, na základe ktorého možno konštatovať, že cenová hladina vína sa v SR v porovnaní so zahraničím dlhodobo nemení.

BOX: Mýty a fakty o zdaňovaní vína

Mýtus 1: Spotrebiteľia, ktorí kupovali kvalitné víno v určitej cenovej hladine zvýšením cien prejdú ku konzumácii lacnejšieho vína, ktoré je menej kvalitné a ktoré sa v SR už takmer nevyrába.

Konzumenti drahších a kvalitnejších slovenských vín sa pri nákupných rozhodnutiach riadia nielen cenou, ale aj inými atribútmi, ako kvalita, značka, chuť a v neposlednom rade aj imidž. Títo spotrebiteľia sú teda menej citliví na zmenu ceny ako spotrebiteľia lacnejších vín, pre ktorých je hlavným kritériom pri nákupe cena.

Dôsledkom zavedenia spotrebnej dane by navyše došlo k zníženiu relatívneho cenového rozdielu medzi drahším a lacnejším vínom, čo by znížilo motiváciu spotrebiteľov nakupovať lacné víno, keďže kvalitnejšie domáce by sa stalo relatívne dostupnejším.

Mýtus 2: Spotrebiteľia, ktorí kupovali kvalitné víno prejdú na konzumáciu liehovín alebo piva.

Prechod spotrebiteľov (konzumentov stredne drahých vín) od konzumácie vína k liehovinám v značnej miere sa nepredpokladá, keďže víno je vo všeobecnosti považované za tzv. spoločenský nápoj, ktorý je konzumovaný v určitom spoločenskom kontexte, pri ktorom je konzumácia nápoja s vysokým obsahom alkoholu nevhodná. Z ekonometrickej analýzy IFP taktiež vyplýva, že konzumenti kvalitného vína neprechádzajú z cenových dôvodov ku konzumácii iného typu alkoholického nápoja.

Model taktiež potvrdil, že spotreba vína signifikantne závisí od disponibilného príjmu spotrebiteľa. (Elasticita na úrovni približne 1,2, t.j. pri zvýšení disponibilného príjmu o 1% dôjde k nárastu spotreby o 1,2 %. Z analýzy na základe dostupných dát tak vyplýva, že spotreba vína má charakter tzv. luxusného tovaru – jeho spotreba sa zvyšuje rýchlejšie ako samotný príjem spotrebiteľa.)

Mýtus 3: „Tradiční spotrebiteľia“ lacnejších vín sa budú orientovať na konzumáciu liehovín.

Tento argument predpokladá reakciu spotrebiteľov založenú výlučne na obsahu alkoholu na jednotku objemu, t.j. reakciu alkoholika. Pre tých je v súčasnosti cenovo najdostupnejším spôsobom intoxikácie práve mimoriadne lacné, tzv. „krabicové“ víno.

Zvýšenie ceny z titulu zavedenia spotrebnej dane na víno by sa prejavilo buď znížením celkovej spotreby alkoholu v nadmernom množstve, alebo k prechodu na intoxikáciu prostredníctvom lacnejších alternatív. V oboch prípadoch by sa však zvýšila efektívnosť adresovania negatívnych externalít plynúcich z prílišnej konzumácie.

Mýtus 4: Spotrebiteľia sa budú zásobovať na čiernom trhu

V kontexte vinárstva sa za čierny trh považuje neregistrovaná malovýroba predovšetkým pre vlastnú spotrebu, resp. odpredaj značne obmedzenému množstvu kupujúcich (predovšetkým rodina, príbuzní, známi, susedia, a pod.). Vzhľadom na charakter komodity je fyzicky aj administratívne takmer nemožné efektívne kontrolovať nízko-objemových producentov. Navrhované zavedenie spotrebnej dane z vína by bolo z hľadiska celkového prínosu pre verejné financie pozitívne iba v prípade správneho nastavenia úrovne objemu produkcie, od ktorej by bol producentovi vznikla daňová povinnosť.

Mýtus 5: Nastavenie výšky sadzby dane je problematické, keďže vínom je podľa legislatívy EÚ aj burčiak, ktorého objem ako aj obsah alkoholu nie je možné presne určiť vzhľadom na proces kvasenia.

Uvedený problém je vyriešený špecifikáciou v zákone, na základe ktorej sa bude za predmet dane považovať iba „hotové“ víno.